



Talat Halman

Ana tanrıça

VİYANA'da açılan "Türkiye'nin Hazineleri - Anadolu'nun Görkemi" adlı sergi, on binlerce kişiye ülkemizin tarih ve sanat zenginliklerini göster-

miş olacak ama, trajik bir olayla başladı. İçin milletçe özgünüz, kızgınız.

Sergi açılmadan anlaşıldı ki 7.500 yıllık bir "ana tanrıça" çalınmıştır. Hırsız(lar)ın müze yetkilisi ya da profesyonel hırsız olduğu belli...

Benim içime doğmuştu. "Demedim mi?" gibi hatırlatmalardan hiç hoşlanmam ama, bu sefer bir hatırlatma yapmadan edemeyeceğim.

Kanada'nın Quebec kentinde gösterilen "Türkiye: Anadolu Uygarlıklarının Görkemleri" adlı sergiyi gezdikten sonra, Milliyet'te 2 Nisan 1990 günü, bu köşede, sergiyi coşkuyla övdükten sonra şu uyarıyı sunmuştum:

"Quebec kentindeki sergide bana öyle geldi ki 'tanıtma' adına, iyi niyetle de olsa, işin ölçüsünü kaçırmak tehlikesiyle karşı karşıyayız. Gereğinden çok daha fazla sayıda eseri yola ve tehlireye çıkarmışız gibi geldi bana..."

"Gerek böyle bir serginin ulaşımı, gerek güvenliği (Quebec Müzesi'ndeki önlemler bana, örkütücü diyebileceğim kadar cılız göründü) üzerinde azami titizlikle durmak zorundayız... Kültür işlerinde 'vur deyince öldürme' anlayışına kapılmamak zorundayız. Eserlerin gözbebeğimiz gibi korunması, tarihi ve uygarlığa görevimiz borcumuzdur. Az sayıda, azami güçte, olağanüstü 'korunmalı' sergiler formülünü uygulamalıyız. Sergilerimizi 'müptezel' duruma düşürmekten kaçınalım. Az ve öz... Muhteşem ve çarpıcı... Bunları dış sergilerle can-ü gönülden, mutlak olarak inanmış bir kişi yazıyor. Başarılarını kutladığım yetkililere sergilerin ulaşımı, güvenliği ve eserlerin seçimi bakımından şimdikinden de titiz davranmalarını önermek ve kendilerini çeşitli tehlikeler bakımından uyarmak isterim."

Quebec'te o kadar kaygılanmıştım ki, bir telefon konuşması sırasında Kanada Büyükelçiliğimizde de durumu anlattım. Sonra, Kültür Bakanımız Sayın Namık Kemal Zeybek ile Nisan'ın son haftasında beraber olduğumuzda, bu güvenlik sorununu açık seçik sundum. Derken, Kanada Kültür Bakanlığı'nın dış ilişkiler genel direktörü ile karşılaştım: Güvenlik konusunu ona da açtım, "Merak etmeyin" dedi. "Müze, gizli araçlarla sıkı bir denetim yapıyor."

"Yine de" dedim, "Siz bu konuyla meşgul olun." Sonradan, kendisine Milliyet'teki yazımı bir çeviri özetle birlikte yolladım. Niçin bu kadar uğraştın diyeceksiniz? Bir hırsızlık ya da sabotaj olayı, yetersiz güvenlik yüzünden, kolayca gerçekleştirebilir diye korktum da ondan. Her vatandaş, bu konuları kendine iş edinmelidir. Dışarıya yolladığımız sergilerle iftihar ettiğimiz gibi, onların korunması sorununu da benimsemeliyiz. Çünkü hepsi, milleti-

mizin varlığıdır, insanlığın, uygarlığın varlığıdır.

Ne var ki, 1980'li yıllarda, yanlış bir zihniyete kapıldık. Basiretimiz bağlandı demek yeterli değil. Onun çok ötesinde...

1. "Tanıtma" diye vakarsız bir çabayı marifet sanmaya başladık. Ne demek "tanıtma"? Kendimizi peşkeş çekmek, yabancılara —özellikle Batılılara— beğendirmek için işportacılık yapmak demek. "Kültür" böyle satışa çıkarılacak bir orta malı değildir. "Kültür" kavramının kendisinde yüksek bir haysiyet vardır. O haysiyeti çiğnemek, hiçbir hükümetin, hiçbir vakfın, hiçbir kişinin hakkı değildir. "Kültür"ü bir propaganda aracı, turist yemi, yabancılara yaranma yolu olarak kullanmaktan vazgeçmeliyiz. Bizim gibi uygarlıklarla yoğrulmuş bir millet, böyle bir aşağılık duygusu içinde olmamalıdır. Her şeyden önce, kendi kültürel varlığımızın değerlerini ve üstünlüklerini anlamak zorundayız. Sekiz-on yıldır, "tanıtma" dalaveresiyle bir yandan devlet, bir yandan ne idüğü belirsiz birtakım vakıflar, milletin parasını, milyarlarca lirayı heba ettiler. "Tanıtma" adı altında bir yağma düzeni sürdürülmektedir. Üstelik, kültürümüzün birçok değerleri, tehlikeye düşürülmüştür, ayağa düşürülmüştür.

2. Biz "tanıtma etkinlikleri" uğruna, dilenci gibi, Batı kuruluşlarının kapısını aşındırdıkça, o kuruluşlar bizi büsbütün küçümsemeye başlamıştır. Viyana'daki müzenin bu eserleri yeterince korumaması, güvenlik tedbirleri almaması, yüzlerce paha biçilmez değerdeki eseri sadece 30 bin dolar (78 milyon TL) gibi traji-komik bir rakama sigorta etmesi, biz kültür ilişkileri alanında kendimizi pespaye ettiklerimiz için olmaktadır. Kendine ve kültürüne saygı duymayanlara başkaları da değer vermez.

3. Türkiyemiz, uygarlıklar ülkesi olarak o kadar zengindir ki birçok yetkililer, tuhaf bir şımarıklık içindedir. (Nitekim, umarım, doğru değildir) Bir yetkilimiz, ana tanrıça çalındığında demiş ki: "Önemli değil canım, zaten sigortalıydı. Bizde bunlardan yüzlerce var."

4. Kültür işleri (özellikle dış âlemle kültür ilişkileri) kendine özgü bir ihtisas alanıdır. İyi diplomat olmak, başarılı profesör olmak, girgin basın atası olmak, bir insana —otomatik olarak— "kültür ilişkilerinde ehliyet" sağlamaz. Nasıl ki her kemancı güçlü bir orkestra şefi olamaz. Her beyin cerrahı, mimarlık yapamaz. Dış kültür ilişkileri için "işinin ehli" birkaç insanımız vardır. Belki onlardan yararlanmanın vakti geldi.

Türkiyemizin dünya çapında yüksek varlığı olan kültürü, haysiyetli ve etkili olarak geliştirmek, asıl amaç olmalı. Aksi takdirde, daha nice ana tanrıçalar, eserler, değerler, şerefler kaybedeceğiz.

Kurban Bayramınız kutlu olsun... Ne yazık ki verdiğimiz kültür kurbanlarının özünü de içindeyiz.